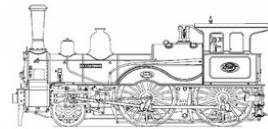
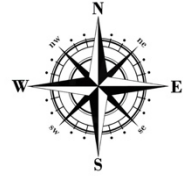
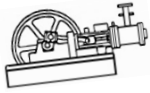

GESCHIEDENIS TIJDVAKKEN DOSSIER

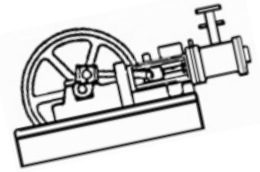

TIJDVAKKEN

DOSSIER

Inleiding:

Tijdvak 1.....	3
Tijd van Grieken en Romeinen	4
TIJD VAN MONNIKEN EN RIDDERS	5
Tijd van steden en staten	6
<i>Tijd van Ontdekkers & Hervormers</i>	<i>7</i>
REGENTEN EN VORSTEN	8
PRUIKEN & REVOLUTIES.....	9
BURGERS & STOOMMACHINES.....	10
Tijd van de Wereldoorlogen	12
Tijd van televisie & computer.....	14

Tijdvak 1

Tijd van de jagers en boeren

Kenmerkende aspecten:

- 1a De levenswijze van de jagers-Verzamelaars
- 1b Het ontstaan van landbouw en landbouwsamenlevingen
- 1c Het ontstaan van de eerste stedelijke gemeenschappen

Opdracht:

Verboden te zeggen:

Nomaden

Verboden te zeggen:

- Jagen
- Woonplaats
- Rondtrekken
- Jager-Verzamelaars
- Levenswijze

Prehistorie

Verboden te zeggen:

- Voorgeschiedenis (voor christus)
- Oudheid/Oertijd/Steentijd
- Jagers-Verzamelaars
- Nomaden
- Ontstaan van de aarde

TIJDVAK 2

Tijd van Grieken en Romeinen

Kenmerkende aspecten:

- 2a De ontwikkeling van het wetenschappelijk denken en het denken over burgerschap en politiek in de Griekse stadstaat.
- 2b De groei van het Romeinse Imperium waardoor de Grieks-Romeinse cultuur zich in Europa verspreidde
- 2c De klassieke vormtaal van de Grieks-Romeinse cultuur
- 2d De confrontatie tussen de Grieks-Romeinse cultuur en de Germaanse cultuur in Noordwest-Europa
- 2e De ontwikkeling van het Jodendom en christendom als de eerste monotheïstische godsdiensten

Opdracht:

Kenmerkende aspecten uitleggen:

-2a In de oudheid bestond Griekenland uit onafhankelijke stadstaten met verschillende regeringsvormen, zoals monarchie en aristocratie. De eerste democratische staat verscheen in Athene in de 6e eeuw voor Christus, met burgers die de regering beslisten in een volksvergadering. Vanaf dezelfde eeuw ontwikkelden Griekse filosofen een wetenschappelijke manier van denken, waarbij ze probeerden alles met hun verstand te beredeneren.

-2b in de 5e en 4e eeuw voor Christus. De Grieken ontwikkelden hun architectuur en beeldhouwkunst op een zeer hoog niveau. Na de verovering van Griekenland namen de Romeinen de officiële taal van Griekenland over

En zijn eigen elementen toegevoegd. Deze gemengde Grieks-Romeinse cultuur wordt vanwege latere imitaties klassiek genoemd.

-2c Met een lange reeks oorlogen breidden de Romeinen hun stadstaat uit tot een wereldrijk rondom de Middellandse Zee. Het Romeinse rijk was strak georganiseerd en stond vanaf de 1e eeuw v.C. onder een machtige keizer. In het rijk kwam een welvarende landbouw, stedelijke samenleving tot ontwikkeling. Er was veel handel, ook met gebieden buiten het rijk. In de veroverde gebieden verspreidden de Romeinen de Grieks-Romeinse cultuur (romanisering); er was ook invloed van lokale culturen op de Romeinse cultuur.

-2d Ten oosten van de Rijn stuitte de Romeinse legers op weerstand van strijdvaardige Germanen. Voor de bewaking van de Rijn grens gebruikten de Romeinen soldaten van bevriende Germaanse stammen. Vanaf de 3e eeuw viel het westelijk deel van het Romeinse rijk uiteen. Steeds meer Germanen drongen het rijk binnen en stichtten daar eigen staten, waarvan sommige duidelijk erfgenaam waren van de Grieks-Romeinse cultuur, terwijl in andere het Germaanse element dominant was. In 476 werd de laatste West-Romeinse keizer door Germanen afgezet. Het Oost-Romeinse rijk bleef bestaan.

-2e Het jodendom, de oudste monotheïstische godsdienst, kwam in Israël/Palestina tot ontwikkeling. Nadat de Romeinen het gebied hadden veroverd, ontstond uit het jodendom in de 1e eeuw het christendom, dat over het Romeinse rijk werd verspreid. Omdat christen en weigerden om de Romeinse keizer als god te vereeren werden ze van tijd tot tijd vervolgd. In de 4e eeuw werd het christendom toegestaan; later werd het de Romeinse staatsgodsdienst. Andere godsdiensten werden verboden.

TIJDVAK 3

TIJD VAN MONNIKEN EN RIDDERS

KENMERKENDE ASPECTEN:

-3A DE VERSPREIDING VAN HET CHRISTENDOM IN EUROPA

-3B HET ONTSTAAN VAN DE VERSPREIDING VAN DE ISLAM

-3C HET ONTSTAAN VAN HET FEODALE STELSEL

-3D DE VERVANGING VAN DE STEDEN IN EUROPA VOOR ALLEEN MAAR LANDBOUW GEORGANISEERD VIA HET HOFSTELSEL EN HORIGHEID

OPDRACHT:

KENMERKENDE ASPECTEN UITLEGGEN:

-3A

NADAT HET ROMEINSE RIJK GEVALLEN WAS WOUDEN VERSCHILLENDE STAMMEN LAND VEROVEREN. DE FRANKEN LUKTE DIT. EN MAAKTE EEN AFSpraak MET DE PAUS: IEDEREEN IN FRANKRIJK WERD CHRISTEN IN RUIL VOOR STEUN VAN DE PAUS. DE FRANKEN WAREN OOK BEZIG MET VERDER LAND VEROVEREN EN DE STUKKEN LAND DIE ZE VEROVERDEN DAAR MAAKTE ZE IEDEREEN CHRISTEN. WAARDOOR HET CHRISTENDOM VERSPREID WERD.

-3B

NAAST HET JODENDOM EN HET CHRISTENDOM ONTSTOND ER TIJDENS DE MIDDELEEUEWEN EEN DERDE GROTE RELIGIE: DE ISLAM. DE ISLAM BESTOND ROND 610 NA CHRISTUS OP HET ARABISCHE SCHIEREILAND. MENSEN DIE IN DE ISLAM GELOVEN, WORDEN MOSLIMS GENOEMD. GELOOF BEGINT MET HET VERHAAL VAN MOHAMMED. HIJ KRIJGT EEN BERICHT. DE BOODSCHAP IS DAT, ZOALS JEZUS ZEL, MENSEN MAAR IN EEN GOD ZOULDEN MOETEN GELOVEN EN NIET IN VEEL GODEN. DEZE GOD WORDT ALLAH GENOEMD. MOHAMMED BEGON HET VERHAAL TE VERSPREIDEN EN VEEL MENSEN GELOOFDEN HEM. IN KORTE TIJD WERDEN VEEL MENSEN MOSLIM. DE ISLAM KWAM ZELFS ROND 700 NA CHRISTUS NAAR EUROPA.

-3C

HET FRANKISCHE RIJK WERD IN KORTE TIJD ZEER GROOT. ZO GROOT DAT DE FRANKISCHE KONING ZIJN RIJK NIET MEER ALLEEN KON REGEREN. DUS VROEG HIJ EEN VRIEND OM HULP. ZIJN VRIEND MOCHT IN NAAM VAN DE KONING HEERSEN EN EEN STUK LAND ONDERHOUDEN. HET IS BELANGRIJK DAT DE VRIEND LOYAAAL IS AAN ZIJN KONING EN DAT HIJ HET LAND OP EEN EERLIJKE MANIER MOET BEHEREN. VERDER WAS HIJ OOK VERPLICHT ZIJN KONING IN WOORD EN DAAD BIJ TE STAAN. DIT BETEKENDE DAT HIJ DE KONING MOEST ADVISEREN EN BIJSTAAN IN TIJDEN VAN OORLOG. KAREL DE GROTE WAS EEN VAN DE EERSTE FRANKISCHE KONINGEN DIE DIT FEODALE SYSTEEM IN HET FRANKISCHE RIJK IMPLEMENTEERDE.

-3D

OP DE BOERDERIJ GEPRODUCEERDE PRODUCTEN WORDEN IN DE STAD GEKOCHT EN VERKOCHT. ER WORDEN VEEL PRODUCTEN VERHANDELD. TOEN HET ROMEINSE RIJK VERDWEEN, VERDWEEN OOK DE VEILIGHEID VAN EUROPA. ER WAREN REGELMATIG OORLOGEN TUSSEN VERSCHILLENDE STAMMEN EN KOOPLIEDEN WERDEN NIET LANGER BESCHERMD DOOR ROMEINSE SOLDATEN. OM TE OVERLEVEN BEGON IEDEREEN ZIJN EIGEN VOEDSEL TE VERBOUWEN. DUS IEDEREEN IN EUROPA HEEFT EEN HUIS EN EEN STUK LAND. HELAAS BEN JE IN JE EIGEN HUIS NIET ALTIJD BESCHERMD TEGEN OORLOG EN ROVERS. DIT KOMT OMDAT NIET IEDEREEN WAPENS KAN KOPEN. DAAROM ZOEKEN DEZE ARME MENSEN BESCHERMING BIJ DE RIJKEN. DEZE RIJKE MENSEN HEBBEN GENOEG GELD OM WAPENS TE KOPEN. DE RIJKEN WILLEN IETS IN RUIL VOOR DEZE BESCHERMING: ZE WILLEN EEN DEEL VAN DE OPBRENGST, EN MENSEN WILLEN OP HUN LAND WERKEN. HIERDOOR KUNNEN DE RIJKEN DE ARMEN DE HELE TIJD BESCHERMEN.

Tijdvak 4

Tijd van steden en staten

Kenmerkende aspecten:

- 4a De opkomst van handel en ambacht die ervoor zorgde dat steden terugkwamen
- 4b De opkomst van de burgerij en de zelfstandigheid van steden
- 4c Het begin van staatsvorming en centralisatie
- 4d De uitbreiding van de christelijke wereld door de kruistochten
- 4e De strijd van de christenen over wie de baas was in de wereld

Opdracht:

Kenmerkende aspecten uitleggen:

-4a: De opkomst van handel en ambacht die ervoor zorgde dat steden terugkwamen

Rond 1000 werd het stil in Europa. Er zijn niet veel oorlogen meer en de bevolking van Europa begint te groeien. Iedereen moest meer gewassen op het land verbouwen om iets te kunnen eten. Boeren hebben allerlei nieuwe technologieën uitgetoetst. Dit alles zorgde ervoor dat er meer opbrengsten uit de landbouw kwamen. Hierdoor hoefde niemand meer boer te zijn. Sommige mensen hebben verschillende beroepen/ambachten aangenomen en zijn ambachtslieden geworden.

-4b: De opkomst van de burgerij en de zelfstandigheid van steden

De producten die de boeren over hadden werden gekocht door de kooplieden. Deze kooplieden verhuisden naar plaatsen die veel mensen vaak bezochten, zoals rivieren, wegen, kastelen en kloosters omdat ze goed beschermd waren. Veel landheren wilden dat er veel kooplieden naar hun gebied kwamen, omdat de handel veel geld opleverde. Ze gaven handelaars allerlei voordelen. Handelaars vestigden zich in dit gebied en woonden vaak dicht bij elkaar. Zo werd een nieuwe stad geboren. Mensen die naar de stad kwamen waren het eens met de landheer, de baas van de wijk. Ze bedachten de regels van de stad zelf en mochten erin ophouden straffen. In ruil daarvoor wilde de heer geld. Deze afspraken werden stadsrecht genoemd.

-4c: Het begin van staatsvorming en centralisatie

In het begin van de Middeleeuwen was het feodale systeem voordelig voor de koning, maar na verloop van tijd werd het nadelig. Steeds meer mensen beschouwden het land dat de koning aan hun voorouders had gegeven als het hunne. De koning aanvaardde dit niet, wat leidde tot een oorlog. Veel koningen hadden verschillende ideeën, dus vonden ze de ambtenaren uit. De ambtenaar kreeg een contract met zijn verplichtingen. Hij werd ontslagen als de ambtenaar zijn taken niet naar behoren had uitgevoerd. Ambtenaren ontvingen salarissen om hun taken uit te voeren. Het feodale systeem verdween aan het einde van de middeleeuwen met de komst van ambtenaren. Autoriteiten moesten de koning vertellen wat er aan de hand was, dus in eerste instantie reisde de koning het hele land door. Dit kostte moeite en de koning kon hierdoor het land niet meer goed besturen.

-4d: De uitbreiding van de christelijke wereld door de kruistochten

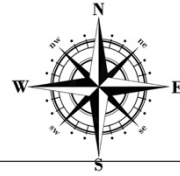
Het christendom verspreidde zich naar andere delen van de wereld door heel Europa en de Middeleeuwen. De islam heeft ook steeds meer macht in de wereld gekregen en ze begonnen steeds meer plaatsen te veroveren. Jeruzalem werd veroverd in 1096. Dit is de meest heilige plaats voor christenen. Veel christenen waren hier boos over. Paus Urbanus II riep alle christenen op om Jeruzalem te veroveren. Dit zijn de eerste kruisvaarders. Christenen slaagden erin Jeruzalem te heroveren, maar niet lang. Deze strijd duurde meer dan 200 jaar.

-4e: De strijd van de christenen over wie de baas was in de wereld

Naast koningen had de paus veel macht in Europa. Maar wie had echt de meeste macht? Er is al een tijdje een soort strijd over deze vraag. Rond 1100 culmineerde de strijd. De Duitse keizer benoemde een bisschop, die zich ertegen verzette. Hij dacht dat het de taak van de paus was. Uiteindelijk heb ik een oplossing gevonden. Er werd overeengekomen dat de paus alleen de titel van kerk kon krijgen en dat de koning en keizer wereldlijke titels konden krijgen, zoals landtoewijzing.

Tijdvak 5

Tijd van Ontdekkers & Hervormers

5a: het begin van de Europese overzeese expansie

5b: het veranderende mens- en wereldbeeld van de renaissance en het begin van een nieuwe wetenschappelijke belangstelling

5c: de hernieuwde oriëntatie op het erfgoed van de klassieke oudheid

5d: de protestantse Reformatie die splitsing van de christelijke kerk in West-Europa tot gevolg had

5e: het conflict in de Nederlanden dat resulteerde in de stichting van een Nederlandse staat

Kenmerkende aspecten uitleggen:

-5a: In de 15e eeuw maakte de Turks-Ottomaanse verovering een einde aan de Europese handel in het costelijke Middellandse Zeegebied. Op zoek naar goud en specerijen uit Oost-Azië, pionierden de Portugezen en Spanjaarden aan de kusten van Afrika, Azië en Amerika. De Spanjaarden en Portugezen veroverden het grootste deel van Amerika en stichtten daar kolonies. Het grootste deel van de Indiase bevolking stierf. Aan het einde van de 16e eeuw trekken ook Nederlanders, Engelsen en Fransen naar Oost-Azië. Europeanen vestigden sterke handelsposten langs de kusten van Afrika en Azië. De uitwisseling van mensen, goederen en culturen begon tussen de vier delen van de wereld.

-5b: De welvaart begon het wereldbeeld van het Italiaanse volk en de burgers rond 1350 te veranderen. Geïnspireerd door de oudheid ontstond een nieuwe levensopvatting, met meer aandacht voor de aangename kanten van het leven, een grotere belangstelling voor de wereld en een kritische houding ten opzichte van het wetenschappelijk denken. Vanaf ongeveer 1500 verspreidden de ideeën van de Renaissance zich over de hele wereld. Europa.

-5c: Een hernieuwde belangstelling voor de Grieks-Romeinse cultuur kwam tot uiting in de meer seculiere en realistische schilder- en beeldhouwkunst, de toepassing van klassieke vormen in de architectuur en de humanistische studie van klassieke teksten.

-5d: In de tijd van stad en staat vergroette de rooms-katholieke kerk haar macht met nieuwe ideeën en praktijken. Rond 1500 greide de kritiek hierop. De hervormers pleitten voor een terugkeer naar het zuivere geloof op basis van de Bijbel. Luthers kritiek in 1517 en zijn excommunicatie door de paus waren het begin van de Reformatie. Er is een kloof ontstaan tussen katholieken die in de kerk van Rome bleven en protestanten die hun eigen kerken stichtten. Hervormer Calvijn had veel aanhang in Nederland.

-5e: Koning Filips II van Spanje was de heerser van Nederland. In 1568 kwamen de Nederlanders, onder leiding van Willem van Oranje, in opstand tegen Filips vanwege het centralistische beleid van Filips en de gewelddadige vervolging van protestanten. Tijdens de opstand (Tachtigjarige Oorlog) breidden de opstandelingen hun grondgebied uit vanuit het westen van Nederland en Zeeland. Bijna op het grondgebied van wat nu Nederland is. In 1581 zetten de staatsgeneraals van de zeven opstandige provincies Filips af als heer van het land. In 1588 vermden zij de Verenigde Republiek der Nederlanden. In 1648 ondertekenden de Republiek en Spanje het Verdrag van Münster.

TIJDVAK 6

REGENTEN EN VORSTEN

-6A: WERELDWIJDE HANDELSCONTACTEN, HANDELSKAPITALISME EN HET BEGIN VAN EEN WERELDECONOMIE.

-6B: DE BIJZONDERE PLAATS IN STAATKUNDIG OPZICHT EN DE BLOEI IN ECONOMISCH EN CULTUREEL OPZICHT VAN DE NEDERLANDSE REPUBLIEK.

-6C: HET STREVEN VAN VORST NAAR ABSOLUTE MACHT.

-6D: DE WETENSCHAPPELIJKE REVOLUTIE.

OPDRACHT: ZET IN JUISTE VOLGORDE

1. DE ENGELSE KONING KAREL I VERLIEST DE BURGEROORLOG EN WORDT ONTHOOFD.
2. LODEWIJK XIV TREKT HET EDICT VAN NANTES IN DAT PROTESTANTEN IN FRANKRIJK VRIJHEDEN BOOD.
3. LODEWIJK XIV STERFT OP 76-JARIGE LEEFTIJD.
4. DE DERTIGJARIGE OORLOG EINDIGT.
5. ENGELAND WORDT EEN CONSTITUTIONELE MONARCHIE.

4-1-2-5-3

1648: DERTIGJARIGE OORLOG EINDIGT

1649: ONTHOOFDING KAREL I

1685: EDICT VAN NANTES WORDT INGETROKKEN

1689: ENGELAND WORDT EEN CONSTITUTIONELE MONARCHIE

1715: LODEWIJK XIV STERFT

TIJDVAK 7

PRUIKEN & REVOLUTIES

-7A: RATIONEEL OPTIMISME EN 'VERLICHT' DENKEN' WERD TOEGEPAST OP ALLE TERREINEN VAN DE SAMENLEVING: GODSDIENST, POLITIEK, ECONOMIE EN SOCIALE VERHOUDINGEN

-7B: VOORTBESTAAN VAN HET ANCIEN RÉGIME MET POGINGEN OM HET VORSTELIJK BESTUUR OP EIGENTIJDSE VERLICHTE WIJZE VORM TE GEVEN (VERLICHT ABSOLUTISME)

-7C: DE DEMOCRATISCHE REVOLUTIES IN WESTERSE LANDEN MET ALS GEVOLG DISCUSSIES OVER GRONDWETTEN, GRONDRECHTEN EN STAATSBURGERSCHAP

-7D: UITBOUW VAN DE EUROPESE OVERHEERSING, MET NAME IN DE VORM VAN PLANTAGEKOLONIËN EN DE DAARMEE VERBONDEN TRANS-ATLANTISCHE SLAVENHANDEL, EN DE OPKOMST VAN HET ABOLITIONISME

OPDRACHT:

KENMERKENDE ASPECTEN UITLEGGEN

-7A: DE WETENSCHAPPELIJKE REVOLUTIE IN DE 18E-EEUWSE WESTERSE LANDEN LEIDDE TOT GROOT OPTIMISME OVER DE MOGELIJKHEID OM ALLES MET BEHULP VAN DE GEEST TE BEGRIJPEN EN TE VERBETEREN. VERLICHTE DENKERS STELLEN NIEUWE EN VAAK REVOLUTIONAIRE IDEEËN VOOR OP RELIGIEUS, POLITIEK, ECONOMISCH EN SOCIAAL GEBIED.

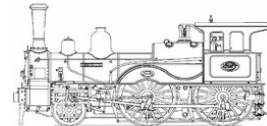
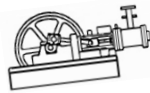
-7B: IN DE EUROPESE LANDEN BESTOND TOT HET EINDE VAN DE 18E EEUW EEN MIDDELEEUWSE KLASSENMAATSCHAPPIJ. IN VEEL LANDEN DRINGT DE KONING AAN OP ABSOLUTE MONARCHIE. ONDER INVLOED VAN DE VERLICHTING VOERDEN DE VORSTEN VAN ANDERE LANDEN HERVORMINGEN DOOR.

-7C: VANAF DE 16E EEUW BREIDDEN EUROPEANEN HUN KOLONIES IN AMERIKA UIT EN VESTIGDEN PLANTAGES DIE VOOR DE EUROPESE MARKT PRODUCEERDEN. ZE HAALDEN MILJOENEN ZWARTE SLAVEN UIT AFRIKA VOOR ZWAAR PLANTAGEWERK. VANWEGE DE VERLICHTING WERD HIEROVER IN WESTERSE LANDEN GESPROKEN. AAN HET EINDE VAN DE 18E EEUW ONTSTOND ER EEN BEWEGING TEGEN SLAVERNIJ, DIE ERVOOR ZORGDE DAT DE SLAVENHANDEL EN SLAVERNIJ IN DE WESTERSE LANDEN IN DE 19E EEUW GELEIDELIJK WERDEN AFGESCHAFT.

-7D: DOORMIDDEL VAN DE VERLICHTING VOND AAN HET EINDE VAN DE 18E EEUW EEN DEMOCRATISCHE REVOLUTIE PLAATS IN WESTERSE LANDEN EN WERDEN DE OUDE PRIVILEGES AFGESCHAFT. DE AMERIKAANSE REVOLUTIE BEGON IN 1776 TOEN 13 BRITSE KOLONIËN IN NOORD-AMERIKA ZICH LOSMAAKTE VAN ENGELAND EN EEN DEMOCRATISCHE REPUBLIEK STICHTTEN: DE VERENIGDE STATEN VAN AMERIKA. DE FRANSE REVOLUTIE BEGON IN 1789, TOEN DE FRANSE BURGERS IN OPSTAND KWAMEN. FRANKRIJK WERD EEN CONSTITUTIONELE MONARCHIE EN LATER EEN REPUBLIEK. NA HET MISLUKKEN VAN DE DEMOCRATIE VESTIGDE NAPOLEON IN 1799 EEN DICTATUUR. IN NEDERLAND BEGON DE OPSTAND VAN DE DEMOCRATISCHE PATRIOTTEN IN 1786, MAAR WERD EEN JAAR LATER NEERGESLAGEN. IN 1795 BEGON DE BATAVIA-REVOLUTIE EN WERD NEDERLAND ÉÉN LAND MET EEN DEMOCRATISCHE GRONDWET.

TIJDVAK 8

BURGERS & STOOMMACHINES

-8A: DE INDUSTRIËLE REVOLUTIE LEGDE IN DE WESTERSE WERELD DE BASIS VOOR EEN INDUSTRIËLE SAMENLEVING

-8B: DE MODERNE VORM VAN IMPERIALISME DIE VERBAND HIELD MET DE INDUSTRIALISATIE

-8C: DE OPKOMST VAN POLITIEK-MAATSCHAPPELIJKE STROMINGEN : LIBERALISME , NATIONALISME, SOCIALISME, CONFESSIONALISME EN FEMINISME

-8D: VOORTSCHRIJDENDE DEMOCRATISERING, MET DEELNAME VAN STEEDS MEER MANNEN EN VROUWEN AAN HET POLITIEKE PROCES

OPDRACHT:

KENMERKENDE ASPECTEN UITLEGGEN

-8A: ROND 1800 BEGON GB DE INDUSTRIËLE REVOLUTIE, EEN RADICALE MAAR INCREMENTELE INDUSTRIËLE VERANDERING DIE SNELLER, OP GROTERE SCHAAL EN TEGEN LAGERE KOSTEN BEGON TE PRODUCEREN. DOOR VERBETERDE LANDBOUWMETHODEN KUNNEN MINDER BOEREN MEER VOEDSEL PRODUCEREN. TECHNOLOGISCHE VOORUITGANG HEEFT OOK DE TRANSPORTMOGELIJKHEDEN AANZIENLIJK VERBETERD. ER ONTSTOND EEN INDUSTRIËLE SAMENLEVING, WAARIN MEER DAN DE HELFT VAN DE BEVOLKING IN STEDEN WOONDE, EN INDUSTRIE EN DIENSTEN WERDEN DE BELANGRIJKSTE BEROEPSSECTOREN. DE INDUSTRIALISATIE VERSPREIDDE ZICH IN DE TWEEDE HELFT VAN DE 19E EEUW NAAR ANDERE EUROPESE LANDEN, DE VERENIGDE STATEN EN JAPAN, EN NAAR DE REST VAN DE WERELD IN DE 20E EEUW.

-8B: DOOR DE INDUSTRIËLE REVOLUTIE HEBBEN EUROPESE LANDEN EEN GROTE VRAAG NAAR GRONDSTOFFEN EN MARKTEN EN HEBBEN ZE EEN MILITAIR VOORDEEL. IN DE 19E EEUW VEROVERDEN ZE GROTE DELEN VAN AFRIKA EN AZIË EN VESTIGDEN DAAR KOLONIES. HET CHINESE RIJK VERLOOR OOK EEN DEEL VAN ZIJN ONAFHANKELIJKHEID ALS GEVOLG VAN KOLONIALE MACHTEN.

-8C: VANAF 1815 ONTSTONDEN POLITIEKE BEWEGINGEN ZOALS LIBERALISME, NATIONALISME EN SOCIALISME TEGEN DE CONSERVATIEVE MONARCHIE. HUN INVLOED GROEIDE MET DE OPKOMST VAN DE BOURGEOISIE EN DE ARBEIDERSKLASSE.

-8D: IN DE 19E EEUW NAM DE INVLOED VAN HET VOLK BIJNA OVERAL IN EUROPA TOE, MAAR IN SOMMIGE LANDEN GING DE DEMOCRATISERING VERDER DAN IN ANDERE. DE DEMOCRATISERING SLAGDE IN GROOT-BRITTANNIË EN NEDERLAND; IN DUITSLAND MISLUKTE. NEDERLAND HEEFT SINDS 1815 EEN CONSTITUTIONELE MONARCHIE. HET PARLEMENTAIRE SYSTEEM WERD IN 1848 INGEVOERD EN HET BEPERKTE MANNENKIESRECHT WERD DAARNA GELEIDELIJK UITGEBREID TOT HET ALGEMEEN MANNENKIESRECHT IN 1917 WERD INGEVOERD. MET DE INVOERING VAN HET ALGEMEEN KIESRECHT VOOR VROUWEN IN 1919 WERD NEDERLAND EEN PARLEMENTAIRE DEMOCRATIE.

OPDRACHT: 8.2

TABEL POLITIEK-MAATSCHAPPELIJKE STROMINGEN

	WANNEER ONTSTAAN?	BELANGRIJKSTE IDEEËN	AANHANGERS
LIBERALISME	18 ^E /19 ^E EEUW	ZOVEEL MOGELIJK VRIJHEID VAN HET INDIVIDU ZOLANG HIJ DE VRIJHEID VAN ANDEREN NIET BEPERKT. STREVEN NAAR EEN SAMENLEVING WAARIN BURGERS GROTE VRIJHEDEN GENIETEN. MARKTVRIJHEID	GELOVIGEN & ARBEIDERS
NATIONALISME	19 ^E EEUW	HET EIGEN LAND IS UITGANGSPUNT. LIEFDE VOOR JE EIGEN LAND/VOLK.	BURGERS
CONSERVATISME	19 ^E EEUW	TRADITIE. BEHOUDEN VAN HET NU.	BEHOUDENDE BURGERS
SOCIALISME	18 ^E /19 ^E EEUW	IEDEREEN HELPT ELKAAR. ARBEIDERSZELFBESTUUR IS BELANGRIJK. VERDELING VAN DE MACHT EN GOEDEREN.	LINKS POLITIEKE BURGERS BEHULPZAME BURGERS

Tijdvak 9

Tijd van de Wereldoorlogen

- 9a: Het voeren van twee wereldoorlogen
- 9b: De crisis van het wereldkapitalisme
- 9c: Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën: communisme en nationaalsocialisme
- 9d: De rol van moderne propaganda- en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie
- 9e: Vormen van verzet tegen het West-Europese imperialisme
- 9f: Verwoestingen op niet eerder vertoonde schaal door massavernietigingswapens en de betrokkenheid van de burgerbevolking bij oorlogvoering
- 9g: Racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op de joden
- 9h: De Duitse bezetting van Nederland

Opdracht:

Kenmerkende aspecten Uitleggen

-9a: De Eerste Wereldoorlog (1914-1918) werd veroorzaakt door het nationalisme, militarisme en de wapenwedloop in de jaren voorafgaand aan de oorlog. Duitsland en Oostenrijk, de Centralen, vochten tegen Groot-Brittannië, Frankrijk, Rusland en de VS, de Geallieerden. Door de langdurige loopgravenoorlog en het gebruik van moderne wapens kwamen negen miljoen soldaten om. Bij de Vrede van Versailles werd Duitsland zwaar gestraft en verloor het grondgebied en al zijn koloniën. Bovendien kreeg het land hoge herstelbetalingen opgelegd. Hitler was de oorzaak van de Tweede Wereldoorlog (1939-1945) in Europa, omdat hij de bepalingen van de Vrede van Versailles ongedaan wilde maken. Na de Duitse opmars en veroveringen in heel Europa werden de Duitse troepen teruggedrongen door de geallieerde legers van Groot-Brittannië, de Sovjet-Unie en de VS. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kwamen 27 miljoen soldaten om. De Japanse opmars en veroveringen in Azië resulteerden in een vergelijkbare terugdringing door de geallieerde strijdkrachten, geleid door de VS.

-9b: De jaren twintig waren een tijd van optimisme, bloeiend kapitalisme en een groeiende wereldeconomie, maar in 1929 beleefden de Verenigde Staten een financiële crisis. Door internationale economische banden veroorzaakte het in veel landen een lange en diepe depressie, die gepaard ging met massale werkloosheid en armoede. In veel landen reageerden regeringen op de crisis door te bezuinigen. Andere regeringen hebben de crisis aangepakt door in te grijpen in de economie, bijvoorbeeld door geld te gebruiken om banen te creëren.

-9c: Na de Eerste Wereldoorlog werden de ideologieën van het communisme, het fascisme en het nationaalsocialisme geïntroduceerd in de Sovjet-Unie, Italië en Duitsland. In die totalitaire landen wilde de regering totale controle over de samenleving, inclusief de gedachten en acties van alle mensen. De onderscheidende kenmerken van het systeem waren brute onderdrukking en verheerlijking van de leider.

-9d: De geavanceerde communicatiemiddelen van de industriële samenleving hebben aan het begin van de 20e eeuw geleid tot massapropaganda en massaorganisaties. In totalitaire landen was propaganda overal en moest iedereen zich aansluiten bij massaorganisaties.

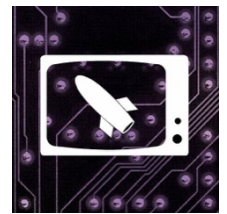
-9e: In het Interbellum groeide het verzet tegen het imperialisme in de Aziatische koloniën, terwijl het in Afrika bijna onbestaande was. Nationalisme ontstond toen inheemse jongeren een Europese opleiding kregen die hen kennis liet maken met westerse ideeën en werd versterkt door de Eerste Wereldoorlog, waar de Franse en Britse soldaten nodig hadden voor de koloniën. In Brits-Indië gaf de Britse regering rechten aan Indiërs, maar nationalisten onder leiding van Gandhi wilden onafhankelijkheid. Ze weigerden mee te werken en dwongen de Britten om de onderhandelingen voort te zetten. Nationalisten onder leiding van Soekarno volgden dit voorbeeld in Nederlands-Indië. Hij werd gearresteerd en gedeporteerd vanwege zijn eis tot onafhankelijkheid.

-9f: Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden vrouwen en ouderen ingezet aan het thuisfront om de productie gaande te houden. In de frontlinies richtten soldaten met moderne wapens ongekende verwoestingen aan. Als gevolg van de oorlog stierven ongeveer een miljoen burgers. De Tweede Wereldoorlog was nog meer een totale oorlog dan de Eerste, waarbij soldaten talloze wreedheden begingen en grootschalige vernietiging aanrichtten met massavernietigingswapens. De oorlog resulteerde in de dood van 27 miljoen burgers.

-9g: De nazi's volgden een nieuwe vorm van racistisch antisemitisme en stimuleerden het eeuwenoude antisemitisme in Duitsland. Na de overname van Hitler in 1933 werden Joden op systematische wijze gepest en gediscrimineerd. Tijdens de Tweede Wereldoorlog besloten de nazi's om alle Joden in Europa uit te roeien door hen te concentreren in wijken en kampen en vervolgens af te voeren naar vernietigingskampen in Polen. Tijdens de Holocaust werden zes miljoen Joden gedood, evenals Roma en Sinti die ook werden vervolgd en massaal vermoord.

-9h: Tijdens de Duitse bezetting van Nederland (1940-1945) werd het leven onder de nazi-dictatuur steeds zwaarder. Slechts een klein deel van de Nederlanders collaboreerde met de bezetters en een ander klein deel kwam actief in verzet. De meeste Nederlanders pasten zich echter voortdurend aan de nieuwe omstandigheden aan. Naarmate de nazi's harder optraden, werden de anti-Duitse gevoelens onder de bevolking sterker. Meer dan 100.000 van de 160.000 Joodse Nederlanders werden vermoord door de nazi's.

Tijdvak 10

Tijd van televisie & computer

- 10a: De dekolonisatie maakte een eind aan de westerse hegemonie in de wereld
- 10b: De verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog
- 10c: De toenemende westerse welvaart die vanaf de jaren '60 van de 20e eeuw aanleiding gaf tot ingrijpende sociaal-culturele veranderingsprocessen
- 10d: De eenwording van Europa
- 10e: De ontwikkeling van pluriforme en multiculturele samenlevingen

Opdracht:

Kenmerkende aspecten Uitleggen

-10a: Vanaf 1945 verloor het Westen zijn dominante positie in de wereld door de afbouw van koloniale rijken. Tussen 1946 en 1957 werden bijna alle landen in Azië onafhankelijk en tussen 1956 en 1964 kregen bijna alle Afrikaanse kolonies hun onafhankelijkheid.

-10b: De VS en de Sovjet-Unie waren de enige supermachten die na de Tweede Wereldoorlog overbleven. Hun ideologische verschillen veroorzaakten wantrouwen en beide landen voelden zich bedreigd door de ander. De leiding van de VS en de Sovjet-Unie leidde tot de vorming van twee ideologische blokken van landen. De nucleaire wapenwedloop tussen de blokken verhoogde het risico op een atoomoorlog. Er waren periodes van intense spanning en momenten van ontspanning waarin er overleg plaatsvond over beperking van verdere bewapening. In 1989 kwam de Koude Oorlog op een vreedzame manier tot een einde.

-10c: Tussen 1948 en 1973 kende West-Europa een ongekennde economische groei. Deze groei leidde tot een toename van de welvaart en de opbouw van een verzorgingsstaat waarin de overheid verantwoordelijk was voor het welzijn van haar burgers. De stijging van de welvaart en de verbeterde sociale zekerheid zorgden voor grote sociaal-culturele veranderingen. Het individu kwam centraal te staan en de invloed van de kerk en traditionele moraal nam af. Ook de jongerencultuur en de tweede feministische golf droegen bij aan de veranderende normen en waarden in westerse landen vanaf de jaren 1960.

-10d: Na de Tweede Wereldoorlog besloten de West-Europese landen tot samenwerking om de vrede te bewaren, de welvaart te bevorderen en de democratie te versterken. Ook voelden zij zich bedreigd door de Sovjet-Unie en wilden zij samen sterker staan in de Koude Oorlog. In 1951 werd de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal opgericht, gevolgd door de Europese Economische

Gemeenschap in 1957. Na de Koude Oorlog en de Duitse hereniging besloten de twaalf lidstaten tot verdere integratie in de Europese Unie. Tussen 1992 en 2013 traden zestien landen toe, waaronder veel Oost-Europese landen.

-10e: De industriële samenleving in de westerse wereld maakte vanaf de jaren 1970 plaats voor een informatiemaatschappij. Dit bracht sociaal-culturele veranderingen met zich mee, waarbij er meer ruimte ontstond voor verschillende leefstijlen in de samenleving. Door massale immigratie werd Europa ook multicultureel, wat mensen dwong om te leren omgaan met de grote vrijheid en pluriformiteit in de samenleving.